

יוני 23

היסטוריה, ארכיאולוגיה ומה שביניהן

יחידת הוראה לכיתות ח' ט'

בנושא: ארכיאולוגיה ושימור עתיקות

מפתחת היחידה

רותם זרבי, חטיבת ביניים שמואל הנגיד, הרצליה

מידע כללי

מפתחת היחידה: רותם זרבי

תאריך פיתוח היחידה: יוני 2023

תחום הדעת: היסטוריה

שכבת גיל: חטיבת ביניים

זמן מוערך ללמידה: 10 שיעורים (בנוסף, יום סיור באתר ארכיאולוגי ויום שיא)

הנושא הנלמד: ארכיאולוגיה ושימור עתיקות

תת נושא: חשיבות הממצאים הארכיאולוגיים בחקר ההיסטוריה

מושגים מרכזיים: היסטוריה, מקור היסטורי, עדות, ארכיאולוגיה, שוד עתיקות, שימור, פיקוח, הוכחה קיומית, השפעה על תרבות, מורשת

סביבת הלמידה: כיתה, מרחבים שונים בבית"ס, ביקור באתר ארכיאולוגי - הגן הלאומי אפולוניה (תל ארשף)

שיקולי הדעת בבחירת הנושא

רציונל למורה:

העתיקות שופכות אור על ההיסטוריה שלנו, מוכיחות את קיומנו במדינה ומשפיעות על התרבות שלנו. ביחידה זו נצא למסע חקר עם התלמידים שיתחיל בשאלה בסיסית בלימודי ההיסטוריה - כיצד אנו לומדים על ההיסטוריה? שאלה זו פוגשת אותנו במהלך הלמידה: אילו תגליות נמצאו ומה הן מלמדות על ההיסטוריה האנושית? תהליכי ההוראה למידה של היחידה יסקרנו את התלמידים ויעודדו אותם שאלות נוספות כמו: מהי ההשפעה של התגליות והממצאים ההיסטוריים על התרבות, כיצד הם מוכיחים את קיומנו, האם חשוב לשמור על העתיקות וכיצד ניתן לעשות זאת?

מטרות כלליות:

- התלמידים ילמדו את חשיבות הממצאים הארכיאולוגיים כמקור היסטורי ויבינו מדוע חשוב לשמור על העתיקות;
- התלמידים יכירו את פעולתה של רשות העתיקות והיחידה למניעת שוד עתיקות;
- התלמידים יתרגלו מיומנויות של חשיבה יצירתית ויזמות באמצעות בניית תחנות פעילות בנושא כדי ללמד את תלמידי החטיבה במסגרת יום שיא.

כיצד באים לידי ביטוי עקרונות each ביחידת ההוראה?

● חינוך לערכים – e – education & values

תהליכי ההוראה למידה של היחידה יעודדו חקירה ודיון בשאלות ערכיות הנוגעות באחריות סביבתית, שימור ידע אוניברסלי, חשיבות הידע התרבותי והגדרת הזהות. במהלך היחידה, התלמידים ידונו ויקרו שאלות ערכיות ומוסריות: כיצד יש להגביר את המודעות לשמירה על העתיקות? מדוע כדאי לשמור על העתיקות?

● אקדמיה a - academy

במהלך היחידה, התלמידים יחקרו את נושא שימור העתיקות. התלמידים יאספו מידע ראשוני באמצעות קריאה וצפייה בכתבות חדשותיות וכן צפייה בסדרת טלוויזיה העוסקת בנושא. לאחר מכן, התלמידים ידונו בשאלה מוסרית הנוגעת בשמירה על עתיקות, יאספו מידע נוסף בעקבות סוגיות שעלו בכיתה ויתכוננו לקראת הרצאת מומחה בנושא. התלמידים יראיינו את המרצה. בשלב האחרון של היחידה, התלמידים יסיקו מסקנות, יעבדו את הידע שצברו ויתכננו בקבוצות פעילות שבאמצעותה ילמדו את תלמידי ביה"ס את מה שלמדו.

● קהילה c - community

עקרון הקהילה יבוא לידי ביטוי ביחידה הן בתהליך הלמידה והן בתוצר. תהליכי הלמידה יעודדו עבודת חקר בצוותים, פגישה עם מומחים מהשדה האקדמי, יציאה לסיור ולמידה באתר 'אפולוניה' הנמצא בעיר הרצליה (למידה מבוססת מקום). בסיום היחידה, התלמידים יתכננו תוצר - יום שיא המתבסס על מפגש תלמידים עם תלמידים מכיתות שונות (רב גילי) מבית הספר אשר במסגרתו התלמידים יפעילו תחנות פעילות שונות על סמך הידע והמסקנות שצברו.

● חדשנות ויזמות **h - high tech**

היחידה מעודדת סקרנות, חשיבה ביקורתית, שאילת שאלות ויזמות. התלמידים חוקרים, שואלים שאלות, נחשפים למידע מגוון במקורות שונים (מקורות כתובים וחדשניים), למידה עצמית לצד למידה שיתופית, יזמות ופיתוח, עמידה מול קהל לצורך העברת הידע דרך פעילות שהם בנו ורפלקציה אשר מלווה את התהליך כולו.

משאבי למידה

חומרי למידה וחומרי עזר:

- [אתר רשות העתיקות](#)
- [כתבה חדשותית](#) על שוד העתיקות בשומרון
- [כתבה](#) על מציאת עתיקות
- קטעי תעודה מספר הלימוד "מסע אל העבר - קדמה ומהפכות", לדוגמה: עמ' 13, 68

תוצרי הלמידה:

- סיור באפולוניה: חקר באתר בעקבות מפגשי הלימוד שקדמו לסיור
- יום שיא: הפצת הידע בקרב כלל תלמידי ביום שיא בבית הספר שיכלול תחנות פעילות שונות שאותם תלמידי הכיתה יתכננו וינחו

תכנון שיעורים/מפגשי לימוד

- מפגש לימוד 1: מבוא - חשיבותם של מקורות היסטוריים
- מפגש לימוד 2: הקשר בין עתיקות למורשת
- מפגש לימוד 3: מדוע חשוב לשמור על העתיקות?
- מפגש לימוד 4-5: עתיקות ושודדי עתיקות
- מפגש לימוד 6: הרצאת מומחה על עתיקות ושודדי עתיקות
- מפגש לימוד 7: סיור בגן הלאומי אפולוניה
- מפגש לימוד 8-9: תכנון ובניית יום שיא
- מפגש לימוד 10: הצגת התוצרים בפני הכיתה לקראת יום השיא
- * יום שיא בבית הספר לכיתות השונות - הפעלת התחנות

◀ תכנון מפגש לימוד 1

מבוא: חשיבותם של מקורות היסטוריים

משך הזמן	עקרונות מודל each	מושגים	תיאור הפעילות		מהלך ההוראה
			המלצה למורה	הנחיות לתלמיד	
10 דקות	אקדמיה: חשיבה ביקורתית ודיון, המשגות בתחום הדעת, הסקת מסקנות, חשיבה מסדר גבוה	תגליות עתיקות מקורות היסטוריים מקור ראשוני		התלמידים ידונו במליאה בשאלה איך אנו יודעים את המידע שעליו אנו לומדים בשיעורי ההיסטוריה?	פתיחה
25 דקות	מיומנויות אורייניות, חשיבה ביקורתית, הסקת מסקנות	מקור כתוב/ לא כתוב		התלמידים יקראו בספר הלימוד כיצד ניתן ללמוד היסטוריה ממקורות שונים ושיבו על השאלות בספר הלימוד " מסע אל העבר - קדמה ומהפכות ", לדוגמה: עמ' 13, 68	תרגול, יישום והערכה
10 דקות	מיומנויות של דיון והבעה בע"פ			התלמידים ידונו במליאה בתובנות ובמסקנות על לימוד היסטוריה ממקורות שונים	רפלקציה וסיכום

◀ תכנון מפגש לימוד 2

הקשר בין עתיקות למורשת					
משך הזמן	עקרונות מודל each	מושגים	תיאור הפעילות		מהלך ההוראה
			המלצה למורה	הנחיות לתלמיד	
10 דקות	אקדמיה: המשגות בתחום הדעת, חשיבה ביקורתית ודיון, המשגות בתחום הדעת, הסקת מסקנות, חשיבה מסדר גבוה	שימור עתיקות תרבות מורשת		התלמידים ידונו במליאה בשאלה מדוע חשוב לשמור על המקורות ההיסטוריים	פתיחה
30 דקות	מיומנויות של שאילת שאלות, דיון, הבעה בעל פה	שימור ידע אוניברסלי	על המורה להוביל לשאלות נוספות- האם בבית יש לנו חפץ שהוא משמעותי לנו? למה זה חשוב לנו? מה החפץ מלמד על ההיסטוריה שלנו?	התלמידים ידונו בשאלה מדוע חשוב לשמור על עתיקות? התלמידים ידונו בשאלה בעקבות הדוגמה על גיליאן	תרגול, יישום והערכה
5 דקות				התלמידים יסכמו את הקשר בין עתיקות למורשת ותרבות בהובלת המורה	רפלקציה וסיכום

◀ תכנון מפגש לימוד 3

מדוע חשוב לשמור על העתיקות?

משך הזמן	עקרונות מודל each	מושגים	תיאור הפעילות		מהלך ההוראה
			המלצה למורה	הנחיות לתלמיד	
5 דקות	אקדמיה: חשיבה ביקורתית, הבעה בעל פה ערכים: שמירה על עתיקות, אחריות לסביבה, מעורבות	רשות העתיקות	-	התלמידים ידונו במליאה בקשר שבין עתיקות למורשת באמצעות מושגי היסוד שלמדו במפגש הקודם	פתיחה
25 דקות		חוק שודדי עתיקות ענישה אחריות סביבתית		התלמידים יצפו בפרק מהסדרה " האוצר שלנו " התלמידים ידונו בעקבות הצפייה בשאלות הבאות: - מהן עתיקות? מדוע חשוב לשמור עליהן? - מהן הסיבות שמבקרים באתרי עתיקות? - מדוע אסור לקחת עתיקות שמוצאים? למה אסור לגעת או לדרוך? - מהי רשות העתיקות? מדוע יש בה צורך? כיצד אפשר לתמוך בה? - איך תופסים שודדי עתיקות והאם יש ענישה?	תרגול, יישום והערכה
10 דקות		שימור ידע אוניברסלי		התלמידים ינסחו שאלות חקר להמשך הלמידה בעקבות הידע שצברו	רפלקציה וסיכום

◀ תכנון מפגש לימוד 4 - 5

עתיקות ושוודי עתיקות					
משך הזמן	עקרונות מודל each	מושגים	תיאור הפעילות		מהלך ההוראה
			המלצה למורה	הנחיות לתלמיד	
10 דקות				התלמידים יחזרו על שאלות החקר שניסחו במפגש הלימוד הקודם	פתיחה
60 דקות	אקדמיה: מיומנויות אורייניות של איתור וחיפוש מידע, חשיבה ביקורתית, ערכים: שמירה על עתיקות, אחריות לסביבה, מעורבות	סוחרי עתיקות	יש להציג ולהקריין בכיתה מגוון כתבות עדכניות	התלמידים יאתרו באופן עצמאי מקורות מידע על שאלות החקר שניסחו	תרגול, יישום והערכה
		כלי פולחן		התלמידים יצפו ויקראו כתבות אקטואליות על תגליות חדשות על עתיקות, מקרי שוד ועוד כתבות רלוונטיות לדוגמה: כלי פולחן התגלו	
20 דקות		אתרים ארכיאולוגיים	לדון עם התלמידים בשאלות שניסחו ולהכין אותם להרצאה המומחה במפגש הלימוד הבא	התלמידים יאתרו כתבות רלוונטיות נוספות על גילוי עתיקות ומקרי שוד, יסכמו בקצרה את העולה מן הכתבה שאיתרו וינסחו בעקבותיה תובנה לגבי הבנת החשיבות של מניעת שוד עתיקות	רפלקציה וסיכום
		היחידה למניעת שוד עתיקות ברשות העתיקות			

◀ תכנון מפגש לימוד 6

הרצאת מומחה על עתיקות ושוודי עתיקות

משך הזמן	עקרונות מודל each	מושגים	תיאור הפעילות		מהלך ההוראה
			המלצה למורה	הנחיות לתלמיד	
5 דקות	אקדמיה: מושגים והטמעתם, שאילת שאלות, הקשבה פעילה להרצאה	שימור עתיקות, מקור היסטורי, תפקיד הרשות לשמירה על עתיקות, אתרים ארכיאולוגיים,		התלמידים יחזרו על השאלות והתובנות מהשיעורים הקודמים לקראת ההרצאה	פתיחה
40 דקות	קהילה: מפגש עם מומחה תוכן מהקהילה	שוודי עתיקות, חשד תפיסת שוודים, פעילות היחידה למניעת שוד עתיקות, הרס ונזק לעתיקות, סממנים לאיתור שודדי עתיקות	מרצים מומלצים: עוזי רוטשטיין, המפקח היחידה למניעת שוד עתיקות ברשות העתיקות נציגה ממחלקת החינוך ברשות העתיקות	התלמידים ישתתפו בהרצאת מומחה התלמידים ישאלו שאלות ויעלו תובנות בתום ההרצאה	תרגול, יישום והערכה

◀ תכנון מפגש לימוד 7

סיור בגן הלאומי אפולוניה ("תל ארשף")

משך הזמן	עקרונות מודל each	מושגים	תיאור הפעילות		מהלך ההוראה
			המלצה למורה	הנחיות לתלמיד	
15 דקות	אקדמיה: חקר, תצפיות, חשיבה ביקורתית, תרגול מושגים שנלמדו והטמעתם קהילה: למידה מבוססת מקום מיומנויות של עבודת צוות ושיתופיות	אחריות סביבתית	לתאם מראש ביקור באתר להקפיד על כללי בטיחות הנהוגים באתר להנחות את התלמידים על מטרות היום והמשימות	התלמידים יצלמו במהלך הסיור פרטים המצביעים על הקשר בין עתיקות למורשת	פתיחה
3 שעות				התלמידים יעבדו בקבוצות במהלך הסיור: - יחקרו את שאלות החקר שניסחו בשיעורים - יזהו את הערכים המרכזיים שנלמדו במהלך החקר שבוצע בכיתה - יזהו את החיבור בין עתיקות למורשת ואת חשיבות שימור העתיקות	תרגול, יישום והערכה
45 דקות				התלמידים יעלו תובנות ומסקנות בעקבות הסיור, עבודת החקר והתמונות שצילמו	רפלקציה וסיכום

◀ תכנון מפגש לימוד 8 - 9

תכנון ובניית יום שיא (9 באפריל, יום העתיקות הבינלאומי)

משך הזמן	עקרונות מודל each	מושגים	תיאור הפעילות		מהלך ההוראה
			המלצה למורה	הנחיות לתלמיד	
15 דקות	קהילה: תכנון פיתוח יום לימוד עבור הקהילה הבית ספרית, הגברת המודעות לעתיקות	יום העתיקות הבינלאומי	יש להסביר את מטרתו של יום השיא - יום העתיקות הבינלאומי ואת מבנה היום ותחנות הפעילות	התלמידים יתחלקו לקבוצות של ארבעה	פתיחה
60 דקות		שימור ידע אוניברסלי אחריות סביבתית	ניתן להיעזר בששת כובעי החשיבה של דה בוני	התלמידים יתכננו בקבוצות פעילות של 10 דקות שבאמצעותה ילמדו את תלמידי בית הספר על הנושא שלמדו וחקרו וכן יעודדו מודעות לשמירה על עתיקות התלמידים יתכננו את תחנת הפעילות בדף על פי התבחינים הבאים: <ul style="list-style-type: none"> - שמות חברי הקבוצה - שם מקורי לתחנת הפעילות - הרעיון כללי - מטרת תחנת הפעילות - פירוט הפעילות בתחנה - מספר המשתתפים האפשרי בתחנה - מה נדרש כדי להפעיל את התחנה 	תרגול, יישום והערכה
15 דקות	מיומנויות רפלקטיביות			התלמידים יסכמו את אופן עבודת התכנון בקבוצה	רפלקציה וסיכום

9 באפריל - יום שיא - יום העתיקות הבינלאומי

◀ תכנון מפגש לימוד 10

הצגת התוצרים בכיתה לקראת יום השיא

משך הזמן	עקרונות מודל each	מושגים	תיאור הפעילות		מהלך ההוראה
			המלצה למורה	הנחיות לתלמיד	
5 דקות	חדשנות ויזמות: מיומנויות של משוב עמיתים, הצגה מול קהל	משוב אמ"ת	הנחיות להצגת התוצרים:	התלמידים ילמדו מהו משוב אמ"ת - אדיב, ממוקד, תורם	פתיחה
			- 3 דקות להצגת התכנון - 2 דקות למשוב עמיתים		
35 דקות			להקפיד על הזמנים ועל משוב אמ"ת	התלמידים יציגו את תכנון תחנת הפעילות ליום השיא: - הסבר על התחנה על פי התבחינים שנדרשו - קבלת משוב עמיתים על התחנה: בהירות, דיוק, תיקון ושיפור	תרגול, יישום והערכה
5 דקות	מיומנויות רפלקטיביות			התלמידים יגיבו על קבלת המשוב והאם הוא סייע ודייק את התכנון לקראת יום השיא	רפלקציה וסיכום

◀ דוגמאות לתוצרים

תמונות מתהליך ההוראה למידה של היחידה:

